

Kokoelmien kätköistä avoimeen tietoon

4.12.2016 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Kokoelmien saavutettavuus on keskeinen osa tämän päivän muistiorganisaatioiden tehtävää. Saavutettavuuden lisäämiseen pyritään digitoimalla aineistoja ja siirtämällä niitä verkkoon. Yliopistollisten museoiden ongelmana on vuosien ajan ollut se, että niiden ei ole ”valtion omistamina” museoina ollut mahdollisuutta hakea rahoitusta erillisiin digitointihankkeisiinsa. Niillä ei yliopistojen sisällä ole ollut ansaintalogiikkaa, eivätkä ne ole olleet valtiosuuskelpoisia edes harkinnanvaraisten digitointirahojen suhteen.

Akateeminen opetuksen ja tutkimuksen kulttuuriperintö on ollut varsin korkean kynnyksen takana.

Monet hienot aineistot ovatkin jääneet tuntemattomiksi niin suurelle yleisölle kuin yliopistoyhteisölle itselleenkin. Koska akateeminen opetuksen ja tutkimuksen kulttuuriperintö on siten ollut varsin korkean kynnyksen takana, uuden Avoimen tiedon keskuksen (Open Science Centre) näkökulmasta myös tiedemuseon kokoelmien saavutettavuuden ja museoarvon kohentaminen on keskeinen kehittämistavoite. Yliopistollisten museoiden kokoelmat ovat syntyneet vuosikymmenten kuluessa ja ne kertovat oman yliopistonsa akateemisen kulttuuriperinnön pitkistä juurista, eri tieteenalojen kehittämisestä, opetuksen ja tutkimuksen historiasta. Ne siis omalta osaltaan vahvistavat yliopiston identiteettiä.

Maaningan Savolan vanha kaskimies. Ahti Rytkösen valokuva 1920-luvulta. Jyväskylän yliopiston tiedemuseon kokoelmat.

Tiedemuseon nousu

Jyväskylän yliopiston tiedemuseo perustettiin jo vuonna 1900 seminaarilaisten kansatieteellisenä museona. Lehtori Yrjö Blomstedtin innostamina seminaarilaiset keräsivät eri puolilta Suomea kansatieteellistä esineistöä sen kokoelmiin. Seminaarin oman historian tallentaminen aloitettiin 1910-luvun puolivälissä, ja oman oppilaitoksen vaiheiden tallennus ja esittely on edelleen yliopiston tiedemuseon kulttuurihistoriallisen osaston keskeisin tehtävä. Kansatieteellinen kokoelma, runsaat 2100 objektia, deponoitiin vuonna 1961 Keski-Suomen museoon. Yliopiston museo laajeni vuonna 1980, kun sen luonnontieteellinen osasto perustettiin.

Kontekstitietoja on syvennetty museon ja kokoelmia tutkineiden tahojen yhteistyöllä

Muutos Jyväskylän seminaarin kansatieteellisestä museosta Jyväskylän yliopiston museoksi on tapahtunut vaiheittain. Aluksi kokoelmaan tallennettujen objektien kontekstitiedot olivat kovin ohuet. Vuosikymmenten aikana kontekstitietoja on syvennetty museon ja kokoelmia tutkineiden tahojen yhteistyöllä. Tällöin yksittäisten objektien museoarvo on merkittävästi kasvanut. Tämän prosessin kautta on voitu tarkemmin jakaa kokoelmat yliopiston kulttuuriperinnön kannalta varsinaiseen museokokoelmaan ja toisaalta niin sanottuun käyttökokoelmaan eli arvoirtaimistoon.

Kalusteet vahvistavat kulttuuriperintöä ja ovat merkittävä osa yliopiston akateemista traditiota.

Museokokoelmaan liittyvät aineistot ovat yliopiston kulttuuriperintöön vahvasti liittyviä uniikkeja alkuperäiskappaleita, joiden kontekstitiedot ovat laajat ja museoarvo korkea. Käyttökokoelmaan kuuluu lähinnä kalusteita, joiden on katsottu parhaiten vahvistavan Jyväskylän yliopiston kulttuuriperintöä olemalla yhä edelleen käytössä yliopiston eri laitosten ja osastojen tiloissa, joissa ne kertovat yliopiston akateemisten kulttuuriympäristöjen kehittymisestä. Monet kalusteet ovat juuri Jyväskylän yliopiston kampuksille suunniteltuja ja siten merkittävä osa yliopiston akateemisia traditioita sekä tiedeyhteisön arkea.

Monipuoliset kokoelmat

Jyväskylän seminaarissa käytössä ollut puhelin. Kuva: Jyväskylän tiedemuseon kokoelma.

Yliopiston tiedemuseon kokoelmien erityisyys liittyy oleellisesti nykyisen Jyväskylän yliopiston keskeisiin opetus- ja tutkimusaloihin. Opettajakoulutuksen historiaan liittyvät kokoelmat ovat kansallisesti merkittävät. Esinekokoelmassa on muun muassa opetusvälineitä ja erilaisia opiskelijoiden opinnäytteitä 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Esineistä vasta murto-osa on valokuvattu eikä arkistoaineistoakaan ole vielä päästy digitoimaan.

Yliopiston tiedemuseon luetteloidussa valokuvakokoelmassa on tällä hetkellä runsaat 50 000 kuvaa, joista suurin osa on digitoitu. Valokuvia on kuitenkin paljon enemmän, sillä luettelointia ja digitointia odottaa vielä vähintäänkin kymmeniä tuhansia kuvia, joukossa muun muassa ylioppilaskunnan ja ylioppilaslehden laajat kokoelmat sekä yliopiston 1980–90-lukujen negatiiviarkisto.

Tiedemuseossa on useita suomalaiseseen liikuntakulttuuriin liittyviä valokuvakokoelmia.

Kuvakokoelmiamme pääosa liittyy yliopiston ja sen edeltäjien seminaarin ja kasvatusopillisen korkeakoulun vaiheisiin. Vähemmän tunnettua ehkä on, että Jyväskylän yliopiston tiedemuseossa on myös useita suomalaiseseen liikuntakulttuuriin liittyviä valokuvakokoelmia: [Lauri Pihkalan](#) ja [Heikki Savolaisen](#) kokoelmat sekä runsaat 300 Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen valokuvaa ja lähes 300 seminaarin lehtori [Arvo Vartian](#) voimisteluaiheista, oppikirjaprojekteihin liittyvää valokuvaa pääosin 1910-luvulta.

Lauri Pihkalan valokuva yleisurheilun SM-kilpailuista Kotkassa vuonna 1921. [Lauri Härö](#) voittaa 100 metrin juoksun. Kuva: Jyväskylän yliopiston tiedemuseon kokoelmat.

Pihkalan testamenttilahjoituksena museoon saatiin esinekokoelma sekä laaja valokuvakokoelma. Pihkalan kokoelmasta on luetteloitu pääosa perhekuvista, mutta urheilukuvista vain murto-osa. Luetteloiminen ja digitoiminen mahdollistaisivat tämän valtakunnallisestikin merkittävän kokoelman saattamisen yleisön käyttöön, mutta toistaiseksi tähän ei ole saatu resursseja.

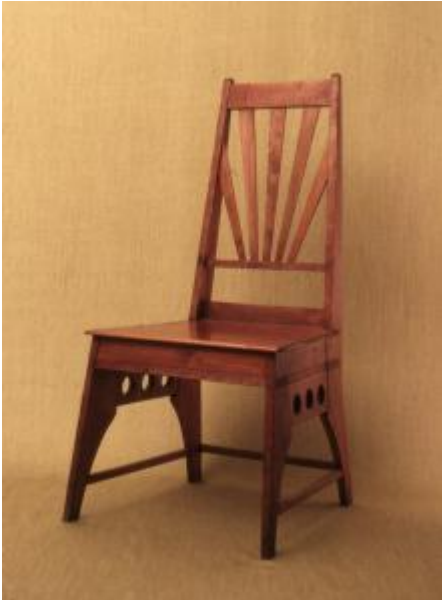
Aiemmin etnologian laitoksen hallussa ollut professori h.c. [Ahti Rytkösen](#) kuvakokoelma, jossa on yli 15 000 valokuvaa, on nyt yliopiston tiedemuseossa osana Keski-Suomen muistiarkistoa. Ahti Rytkönen (1899–1989) toimi neljännesvuosisadan ajan Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun suomen kielen lehtorina. Hän oli aktiivinen kieli- ja kansatieteellisen aineiston kerääjä 1920-luvulta lähtien sekä taitava valokuvaaja, joka dokumentoi kuviinsa eritoten pohjoissavolaista kansanelämää. Pieneen osaan Rytkösen valokuvista voi tutustua tiedemuseon toteuttamassa [vuoden 2016 joulukalenterissa](#), jonka kuvat on valittu Rytkösen lapsiaiheisista valokuvista.

Kokoelmat hallinnassa

Tiedemuseon kulttuurihistoriallisella osastolla on käytössään yliopiston piirissä kehitetyt kokoelmanhallintajärjestelmät Duo (museokokoelma) ja Arte (yliopiston taidekokoelma), joita korvaamaan on tarkoitus hankkia uusi järjestelmä. Museosektorilla ei ole ollut yhtä laajasti käytettyä kokoelmanhallintajärjestelmää, vaan kirjava joukko erilaisia luettelointiohjelmia.

Tavoitteena on yhteisten standardien mukainen kokoelmanhallintajärjestelmä ja kokoelmien kattava digitointi.

Tavoitteena on yksi yhteinen, kansallisia ja kansainvälisiä standardeja noudattava järjestelmä. Sellaiseksi on valittu 30 maassa käytössä oleva MuseumPlusRIA, joka testausvaiheen jälkeen otettaneen käyttöön laajemmin Suomen museoissa vuonna 2017. Kuinka laajamittaisesti se lopulta otetaan käyttöön, riippunee muun muassa järjestelmän hinnoittelusta. Nykyisen hinta-arvion vuoksi esimerkiksi tiedemuseo joutuu harkitsemaan myös edullisempia vaihtoehtoja. Tämän puntaroinnin uskomme helpottuvan Avoimen tiedon keskuksen tarjoaman asiantuntemuksen kautta. Tavoitteena on yhteisten standardien mukainen kokoelmanhallintajärjestelmä ja kokoelmien kattava digitointi, jotka edistävät tiedemuseon kokoelmien saavutettavuutta ja hyödynnettävyyttä.

Seminaarin lehtori, arkkitehti Yrjö Blomstedtin Villa Rana -rakennukseen suunnittelemat tuolit ovat käytössä Seminariumin Tissarin kokoelman salissa (S110), joka on palautettu 1900-luvun alun asuunsa. Villa Ranasta luopumisen jälkeen muita jugend-tyylisiä tiloja ei yliopiston käytössä Seminaarinmäellä ole. Kuva: Jyväskylän yliopiston tiedemuseon kokoelmat.

Kokoelmien saavutettavuuden parantaminen verkkotietokantoja kehittämällä on yksi tiedemuseon tulevaisuuden haasteista. Toistaiseksi museon aineistoista on julkaistu [JYXissä](#) 530 seminaarinaikaista valokuvaa. Ensimmäisestä JYXissä julkaisemisesta opimme, että se vaatii valokuvien osalta paljon valmistelua muun muassa kuvien kontekstittietoihin liittyen, ja siksi siihen ei vielä ole ryhdytty uudelleen. Tiedemuseon kokoelmissa, erityisesti valokuvissa, on kuitenkin useita kiinnostavia kokonaisuuksia, jotka hyvin voitaisiin tuoda verkossa saataville. Julkaiseminen ja oma näkymä (tai useampiakin näkymiä) Finnassa ovat tavoitteena, kunhan sopivia aineistoja saadaan valmisteltua.

Marja-Liisa Hyvönen

Pirjo Vuorinen